

نگرش فلسفی - ۱۴

نوشته

موسی اکرمی

فلسفه از تعبیر جهان
تا تعبیر جهان

نگارخانه
نشر نگاه معاصر

فهرست موضوعات

۱۷	.....	■ پیشگفتار
۲۳	.....	■ درآمد
۲۴	.....	۱- بررسی‌های گونه‌ی یکم
۲۵	.....	۲- برنهادهای گونه‌ی یکم
۲۶	.....	۳- بررسی‌های گونه‌ی دوم
۲۶	.....	۴- برنهادهای گونه‌ی دوم
۲۷	.....	۵- برنهادهای گونه‌ی سوم
۲۷	.....	۶- برنهادهای گونه‌ی چهارم
۲۸	.....	۷- من و یازدهمین برنهادهای درباره‌ی فوئرباخ

بخش یکم. چیستی فلسفه و وظیفه‌ی آن از نظر تا عمل ————— ۳۳

۳۵	.....	فرگرد یکم طرحی از گستره‌ی فلسفه
۳۵	.....	۱- معنای اصطلاحی فلسفه
۳۶	.....	۲- ترازها یا معانی هستی و هستومند
۳۷	.....	۳- باور و دستگاه‌های باور مدعی شناخت
۳۸	.....	۴- موضوع و روش و هدف در دستگاه‌های باور مدعی شناخت
۴۰	.....	۵- موضوع و روش فلسفه در برابر موضوع و روش دیگر دستگاه‌های باور مدعی شناخت
۴۲	.....	۶- خطوط کلی گستره‌ی فلسفه
۴۴	.....	۷- روش‌شناسی فلسفه
۴۴	.....	۸- مهم‌ترین موضوعات فلسفه
۴۵	.....	۹- مهم‌ترین بخش‌های فلسفه
۴۷	.....	فرگرد دوم. فلسفه، از تعبیر جهان تا تغییر جهان
۴۷	.....	۱- معنای جهان، معنای تغییر جهان، و معنای تعبیر جهان

۲. تغییر جهانشمول ۵۰
 ۳. لزوم تعبیر جهان و پیوند آن با تغییر جهان ۵۲
 ۴. برخورد هنری با جهان و دریافت هنری از آن ۵۵
 ۵. فلسفه، و تعبیر و تغییر جهان ۵۶

بخش دوم. تعبیر جهان — ۶۵

- فرگرد سوم. مسأله تعبیر جهان ۶۷
 ۱. توان تعبیری فلسفه ۶۸
 ۲. معنای واژگانی «تعبیر» ۶۹
 ۳. معنای اصطلاحی «تعبیر» و نگرش‌های تعبیری ۶۹
 ۴. جهان در دو معنا ۷۱
 ۵. تعبیر جهان ۷۲
 ۶. جهان‌بینی شناختی و جهان‌بینی ارزشی ۷۳
 ۷. جهان‌بینی و زبان ۷۵
 ۸. جهان‌بینی فلسفی و شناخت علمی ۷۵
 ۹. ارکان تعبیر فلسفی یا جهان‌بینی فلسفی شایسته ۷۷
 فرگرد چهارم. پیشینه، چیستی، و گستره مسائل فلسفی - فیزیکی ۸۱
 ۱. کیهان‌شناسی و شناخت‌شناسی فلسفی یونان باستان ۸۲
 ۲. طبقه‌بندی علوم در دوره نوین ۸۳
 ۳. جدایی میان فیزیک و فلسفه ۸۴
 ۴. بحران‌ها و جهش‌های بنیادین فیزیک ۸۵
 ۵. فیزیک و گرایش‌های نوین فلسفی و حلقه وین ۸۶
 ۶. پدیدآیی فیزیک نوین و توجه فیزیکدانان به پیامدهای فلسفی آن ۸۷
 ۷. شکست حلقه وین و میراث آن ۸۹
 ۸. مسائل و گرایش‌های فلسفی در فیزیک نوین ۹۰
 ۹. اصل علیت، برترین نمونه یک مسأله فیزیکی-فلسفی ۹۱
 ۱۰. دبستان کپنهاگ و مخالفان آن ۹۵
 ۱۱. مسأله زمان و مکان ۹۷
 ۱۲. نگرش فرجام‌شناختی در تبیین سامانه جهان ۹۸
 ۱۳. دستاوردهای فیزیک و نگرش‌های عرفانی ۱۰۱
 ۱۴. فلسفه علم مثبت‌گرایانه ۱۰۲
 ۱۵. علم‌شناسی تاریخی ۱۰۳
 ۱۶. علم‌شناسی پوپری ۱۰۳

۱۷. جامعه‌شناسی علم ۱۰۴
 ۱۸. جامعه‌شناسی گرای و انقلاب‌گرایی در فلسفه علم کوهن ۱۰۵
 ۱۹. قشرده سخن ۱۰۶
 متع‌ها و مأخذها ۱۱۰
 فرگرد پنجم. مابعدالطبیعه در مابعدالطبیعه (ی) ارسطو ۱۱۳
 ۱. نام مهم‌ترین نوشته فلسفی ارسطو ۱۱۳
 ۲. ساختار کتاب مابعدالطبیعه ۱۱۴
 ۳. طرح موضوعات مابعدالطبیعی در کتاب مابعدالطبیعه ۱۱۶
 ۴. مابعدالطبیعه و موضوع آن ۱۱۹
 ۵. فلسفه نخستین ۱۲۰
 ۶. پیوند فیزیک و ریاضیات با مابعدالطبیعه ۱۲۵
 ۷. دشواری‌ها ۱۲۷
 ۸. نظر ابن‌سینا درباره مابعدالطبیعه و موضوع آن ۱۲۹
 ۹. واپسین سخن ۱۳۲
 متع‌ها و مأخذها ۱۳۴
 فرگرد ششم. دکارت و حقایق سرمدی ۱۳۵
 ۱. پیش از دکارت، از افلاطون تا سونائرس ۱۳۵
 ۲. دکارت: از یگانگی اراده و علم الهی تا امکان دگربودگی حقایق سرمدی ۱۳۸
 ۳. تغییر‌ناپذیری حقایق سرمدی پس از تعلق گرفتن اراده الهی به آن‌ها: تلفیقی از اراده‌گرایی و افلاطون‌گرایی ۱۴۱
 ۴. حقایق سرمدی و فیزیک دکارتی ۱۴۲
 ۵. مالیرانش، لاینیتس، و اسپینوزا در برابر دکارت ۱۴۴
 متع‌ها و مأخذها ۱۴۵
 فرگرد هفتم. تبیین اصل علیت در فلسفه اصالت وجودی صدرایی ۱۴۷
 ۱. مشهد یکم: تمهیدات سفر ۱۴۸
 ۱.۱. شاهد یکم. مقدمه ۱۴۸
 ۱.۲. شاهد دوم. «اصالت وجود» ۱۴۹
 ۱.۳. شاهد سوم. «وحدت وجود» و «تشکیک در وجود» ۱۵۰
 ۱.۴. شاهد چهارم. «امکان وجودی» و «امکان فقری» ۱۵۱
 ۱.۵. شاهد پنجم. «وجود ربطی» ۱۵۲
 ۱.۶. شاهد ششم. «اضافه اشراقی» ۱۵۳
 ۱.۷. شاهد هفتم. «حرکت جوهری» ۱۵۳
 ۱.۸. شاهد هشتم. «معقول ثانی فلسفی» ۱۵۴

۲. مشهد دوم: سفر ۱۵۵

۱.۲. شاهد یکم، «اصل علیّت» ۱۵۵

۲.۱.۱. اشراق یکم: سفر از خلق به سوی حق - ۱. علیّت و برخی از احکام آن ۱۵۵

۲.۱.۲. اشراق دوم: سفر از خلق به سوی حق - ۲. علیّت در پرتو اضافه اشراقی ۱۵۸

۲.۱.۳. اشراق سوم: سفر در حق همراه با حق. پاسخ به پاره‌ئی از شبهه‌ها ۱۵۹

۲.۲. شاهد دوم: اشراق در اشراق: سفر از حق به سوی خلق همراه با حق، تجلّی به جای علیّت ۱۶۲

۳. مشهد سوم: سفر در خلق همراه با حق. علیّت در نظام طبیعت ۱۶۳

منبع‌ها و مأخذها ۱۶۳

فرگرد هشتم. گزیرناپذیری مابعدالطبیعه برای فیزیک در ذاتی‌گرایی علمی مونا‌دگرایانه کتاب گفتار در مابعدالطبیعه‌ی لایبنتیس ۱۶۵

چکیده ۱۶۵

۱. درآمد ۱۶۶

۲. مابعدالطبیعه و فیزیک ۱۶۷

۳. عناصر فیزیکی و مفهوم‌های کامل ۱۶۸

۴. صورت‌های جوهری و واقعیت‌های فیزیکی ۱۷۰

۵. ذات و ذاتی‌گرایی ۱۷۱

۶. ذاتی‌گرایی علمی لایبنتیس ۱۷۴

۷. نتیجه‌گیری ۱۷۶

منبع‌ها و مأخذها ۱۷۷

فرگرد نهم. مابعدالطبیعه مابعدالطبیعه کانت: از امتناع مابعدالطبیعه تا امکان مابعدالطبیعه ۱۷۹

چکیده ۱۸۰

درآمد ۱۸۱

۱. نگاهی گذرا به پیشینه بحث درباره مابعدالطبیعه‌شناسی کانت ۱۸۱

۲. دوره‌های تحول فکری کانت در زمینه مابعدالطبیعه ۱۸۴

۳.۱. دوره پرداختن به موضوعات علمی ۱۸۴

۳.۲. دوره فلسفی پیشانتقادی ۱۸۴

۳.۳. دوره دگرگونی‌های اساسی و حرکت به سوی اندیشه‌های انتقادی بنیادین ۱۸۵

۳.۴. دوره مابعدالطبیعه طبیعت و مابعدالطبیعه اخلاق ۱۸۵

۳.۵. دوره انسان‌شناسی، حقوق، و سیاست ۱۸۵

۳.۶. دوره اندیشه درباره مابعدالطبیعه چونان یک علم و گذر از مابعدالطبیعه طبیعت به فیزیک ۱۸۵

۴. معنا‌های گوناگون مابعدالطبیعه نزد کانت ۱۸۶

۵. بخش‌های فلسفه از دید کانت ۱۸۹

۶. مابعدالطبیعه ممکن و مابعدالطبیعه ناممکن ۱۹۳

۷. جمع‌بندی ۱۹۸

۸. سخن نهایی ۲۰۰

منبع‌ها و مأخذها ۲۰۱

فرگرد دهم. کانت و خداشناسی فیزیکی ۲۰۳

چکیده ۲۰۳

۱. درآمد ۲۰۵

۲. برهان خداشناختی فیزیکی در دوران پیشانتقادی ۲۰۷

۳. خداشناسی در دوران انتقادی ۲۱۳

۴. برهان خداشناختی فیزیکی در دوران انتقادی ۲۱۸

۵. شکست برهان خداشناختی فیزیکی ۲۲۰

۶. سودمندی برهان خداشناختی فیزیکی ۲۲۴

۷. واپسین سخن ۲۲۵

منبع‌ها و مأخذها ۲۲۸

فرگرد یازدهم. فلسفه هگل: حرکت دیالکتیکی ایده مطلق و یگانه شدن آن با خود در فلسفه چو‌نان تجلی آگاهی ایده مطلق از خویش ۲۲۹

۱. «هستی» چو‌نان بر نهاد و نخستین مقوله منطق ۲۳۰

۲. «نیستی» چو‌نان برابر نهاد هستی ۲۳۰

۳. «شدن» چو‌نان هم‌نهاد هستی و نیستی ۲۳۱

۴. مقوله‌های هستی و حس مشترک ۲۳۱

۵. ذات و صورت معقول ۲۳۱

۶. پدیدآیی همه تعین‌ها چو‌نان آشکارشدگی تعین‌های نهفته آغازین ۲۳۲

۷. مطلق چو‌نان همه مقوله‌ها ۲۳۲

۸. از ذهنی بودن ایده منطقی تا آفریده شدن جهان ۲۳۳

۹. از مکان و ماده بی‌جان تا جانوران برخوردار از آگاهی ۲۳۳

۱۰. پدیدآیی روح ۲۳۳

۱۱. روح انسانی چو‌نان نتیجه بازگشت دوباره ایده به خویشتن ۲۳۴

۱۲. روح ذهنی، روح عینی، و روح مطلق ۲۳۴

۱۳. گستره روح ذهنی: روان‌شناسی فلسفی ۲۳۴

۱۴. پدیدآیی اخلاق و قانون و سیاست و نهاد‌های آن‌ها ۲۳۵

۱۵. پدیدآیی «دولت» چو‌نان برترین تجسم و واپسین مرحله روح عینی ۲۳۵

۱۶. ترکیب روح ذهنی با روح عینی به صورت روح مطلق: آگاهی از خویش ۲۳۵

۱۷. از هنر و دین و فلسفه تا زیبایی‌شناسی و فلسفه دین و فلسفه فلسفه ۲۳۶

۲۳۷	۱۸. فلسفه چنان و وحدت عین و ذهن در واپسین مرحله کمال روح
۲۳۷	۱۹. وحدت ایده مطلق در آگاهی انسانی: در فیلسوف
۲۳۷	۲۰. روح مطلق چنان بنیاد راستین همه چیز و فرجام مطلق در فلسفه
۲۳۷	۲۱. خوداندیشی مطلق: آگاهی انسانی از مطلق (متجلی در فلسفه (ی هگل)) چنان آگاهی مطلق از خویش
۲۳۸	۲۳۸. خواندنی های بیشتر
۲۳۹	فرگرد دوازدهم. ادوارد جاناتان لو و امکان پذیری مابعدالطبیعه
۲۳۹	چکیده
۲۴۰	۱. درآمد
۲۴۳	۲. پرسش کانتی از چگونگی امکان پذیری مابعدالطبیعه
۲۴۵	۳. چهار برداشت جایگزین از مابعدالطبیعه
۲۴۸	۴. از امکان پذیری مابعدالطبیعی تا امکان پذیری مابعدالطبیعه
۲۵۰	۵. ضرورت منطقی و ضرورت مابعدالطبیعی
۲۵۱	۶. قلمرو امکان مابعدالطبیعی
۲۵۳	۷. موضوعات مابعدالطبیعه ممکن
۲۵۵	۸. مابعدالطبیعه و علوم طبیعی
۲۵۷	۹. ارزیابی و نتیجه گیری
۲۶۰	منبع ها و مأخذها
۲۶۳	فرگرد سیزدهم. ارزیابی منطقی-فلسفی استدلال ریزکوکي کیهان شناختی
۲۶۴	چکیده
۲۶۵	۱. درآمد
۲۶۷	۲. ارزیابی «برهان طرح و تدبیر»
۲۶۷	۱.۲. ارزیابی روایت سنتی
۲۶۷	۲.۱.۱. در سنت اسلامی
۲۶۷	۲.۱.۱.۱. «استدلال» و «برهان» در منطق (و فلسفه) اسلامی
۲۶۹	۲.۱.۱.۲. پیروی نتیجه استدلال از اخس مقدمتین
۲۷۰	۲.۱.۲. در سنت غربی
۲۷۰	۲.۱.۲.۱. از هیوم تا کانت
۲۷۱	۲.۱.۲.۲. در فلسفه تحلیلی و فلسفه علم
۲۷۲	۳. «برهان» ریزکوکي
۲۷۵	۴. برخی از روایت های «برهان» ریزکوکي
۲۷۵	۴.۱. روایت مارک کالیوان، جی. ل. گارفیلد، و گراهام پرست
۲۷۶	۴.۲. روایت تئودور م. درنج

۲۷۷	۳.۳. روایت ویلیام لین کریگ
۲۸۰	۳.۴. روایت نگارنده از «برهان» ریزکوکي
۲۸۲	۳.۵. انتقادی «برهان» ریزکوکي
۲۸۵	۳.۶. نتیجه گیری
۲۸۶	منبع ها و مأخذها
۲۸۹	فرگرد چهاردهم. منطق و هستی شناسی صوری: آیا هستی شناسی صوری امکان پذیر است؟
۲۸۹	چکیده
۲۹۰	۱. درآمد: فلسفه و منطق
۲۹۳	۲. رویلوط گوناگون ممکن میان منطق و فلسفه
۲۹۷	۳. منطق و هستی شناسی صوری
۳۰۰	۴. انواع هستی شناسی صوری
۳۰۲	۵. هستی شناسی صوری هوسرلی
۳۰۴	۶. چند نکته و عناصر رؤیائی برای هستی شناسی صوری نهایی
۳۰۷	۷. پرسش هایی درباره امکان پذیری منطق نهایی و هستی شناسی صوری نهایی
۳۰۹	منبع ها و مأخذها

بخش سوم. تغییر جهان ————— ۳۱۱

۳۱۳	فرگرد پانزدهم. مسأله تغییر جهان
۳۱۳	۱. از واژه «تغییر» تا «تغییر» در یازدهمین برنهاد درباره فوترباخ
۳۱۵	۲. تکنیک تورزان و کارگزاران تغییر
۳۱۶	۳. تحلیل روند تغییر
۳۲۰	۴. ضرورت تغییر آگاهانه بهینه جهان
۳۲۳	فرگرد شانزدهم. از تروریسم و بنیادگرایی تا ۱۱ سپتامبر
۳۲۴	۱. تروریسم و بنیادگرایی
۳۲۴	۱.۱. تروریسم: قدرت مستقر
۳۲۵	۱.۲. تروریسم: حاشیه در برابر متن
۳۲۶	۱.۳. تروریسم: از ایدئولوژی تا سنت
۳۲۷	۱.۴. تروریسم و فرازوی از منافع فردی
۳۲۸	۱.۵. تروریسم: از تبلیغ گری تا طرح مباحث نظری
۳۲۹	۱.۶. تروریسم و براندازی
۳۳۰	۱.۷. تروریسم: از بنیادگرایی تا مقدس نمایی
۳۳۱	۱.۸. پیچیدگی روزافزون تروریسم
۳۳۲	۱.۹. تروریسم: دست های آلوده و قربانیان

۳۳۳	۱.۱۰. تروریسم و پرسش از مشروعیت
۳۳۴	۱.۱۱. تروریسم و هشدار به مسئولان جامعه
۳۳۶	۱.۱۲. موضع‌گیری در برابر تروریسم
۳۳۷	۲. یازدهم سپتامبر و سیاست آمریکا
۳۳۷	۲.۱. از یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ تا «۱۱ سپتامبر»
۳۳۷	۲.۲. دامنه تأثیرگذاری عملیات ۱۱ سپتامبر
۳۳۸	۲.۳. رویداد ۱۱ سپتامبر، القاعده و آمریکا
۳۴۰	۲.۴. خرسندی بخشی رویداد ۱۱ سپتامبر
۳۴۱	۲.۵. خشم‌انگیزی رویداد ۱۱ سپتامبر
۳۴۲	۲.۶. سیاست خارجی آمریکا و واکنش در برابر آن
۳۴۳	۲.۷. رویداد ۱۱ سپتامبر و پرسش‌های دیرین
۳۴۴	۲.۸. درس‌آموزی از رویداد ۱۱ سپتامبر
۳۴۷	فرگرد هفدهم. نگاهی انتقادی به برخی مواضع سیاسی و دیدگاه‌های نظری هابرماس
۳۴۷	اشاره
۳۴۹	۱. بخش یکم. نکته‌هایی از مقاله اولریش رپرت
۳۵۱	۲. بخش دوم: متن کامل مقاله دارشانا مدیس
۳۵۵	فرگرد هژدهم. جان رالز و برداشتی سیاسی از عدالت
۳۵۵	چکیده
۳۵۶	۱. درآمد
۳۵۸	۲. وضع طبیعی و قرارداد اجتماعی
۳۶۰	۳. موقعیت ابتدائی و وضعیت آغازین
۳۶۲	۴. دو اصل عدالت
۳۶۶	۵. لیبرالیسم سیاسی و برداشت سیاسی از عدالت
۳۶۸	۶. منتقدان رالز
۳۷۰	منبع‌ها و مأخذها
۳۷۱	فرگرد نوزدهم. مشارکت در حفظ محیط زیست
۳۷۱	۱. جایگاه ما در جهان طبیعی
۳۷۲	۲. وابستگی بقای ما به بقای زمین و حفظ شرایط فراخور زیست
۳۷۲	۳. مبانی نظری حفظ محیط زیست
۳۷۴	۴. وظایف عملی
۳۷۶	۵. واپسین گام: به سوی جهانی واحد
۳۷۹	فرگرد بیستم. بایستگان گفت‌وگوی تمدن‌ها (یا فرهنگ‌ها)
۳۷۹	۱. ضرورت گفت‌وگو

۳۸۱	۳. شرایط همسخنی و گفت‌وگو
۳۸۴	۳. گفت‌وگوکنندگان
۳۸۵	۳. روش گفت‌وگو
۳۸۶	۵. زمینه و موضوع گفت‌وگو
۳۸۷	۶. نگاه به خود در گفت‌وگو
۳۸۹	فرگرد بیست و یکم. سیاست و گفت‌وگو در عرصه‌های ملی و جهانی
۳۸۹	۱. گفت‌وگوکنندگان، موضوع، و شرایط گفت‌وگو
۳۹۱	۲. گفت‌وگوی مرتبط با سیاست
۳۹۱	۲.۱. فضای عام گفت‌وگویی
۳۹۳	۲.۲. گفت‌وگوی درون‌گروهی
۳۹۴	۲.۳. گفت‌وگوی میان‌گروهی
۳۹۶	۲.۴. گفت‌وگوی اپوزیسیون حکومتی و حکومت
۴۰۰	۲.۵. گفت‌وگوی اپوزیسیون برون‌حکومتی و حکومت
۴۰۱	۲.۶. گفت‌وگوی مخالفان تمام‌عیار حاکمیت و حاکمیت
۴۰۲	۲.۷. گفت‌وگو میان حاکمیت‌ها در فضای جهانی
۴۰۳	۲.۸. گفت‌وگو میان نهادهای مدنی و افراد کشورها در فضای جهانی
۴۰۴	۳. گفت‌وگوی نهادها یا افراد غیرسیاسی
بخش چهارم. جهان آینده — ۴۰۷	
۴۰۹	فرگرد بیست و دوم. آینده‌شناسی و آینده‌نگری
۴۱۰	۱. گام یکم. درآمد: زندگی آدمی و آینده‌نگری
۴۱۱	۲. گام دوم. علم، فلسفه، و آینده‌نگری
۴۱۲	۳. گام سوم. مبانی آینده‌شناسی
۴۱۴	۴. گام چهارم. تثبیت آینده‌شناسی و آینده‌پژوهی
۴۱۶	۵. گام پنجم. گرایش‌ها و روش‌ها در آینده‌پژوهی
۴۱۸	۶. گام ششم. انواع آینده‌پردازی
۴۲۰	۷. گام هفتم. نگرش تافلری
۴۲۳	۸. گام هشتم. آینده‌شناسی و دو اردوگاه سرمایه‌داری و سوسیالیسم
۴۲۶	۹. گام نهم. نقدی گذرا بر آینده‌شناسی‌ها
۴۲۸	۱۰. گام دهم. به سوی آینده‌شناسی علمی و تأسیس پژوهشگاه آینده‌شناسی
۴۳۲	۱۱. گام یازدهم. نگاهی به مهم‌ترین گرایش‌ها و ویژگی‌های آینده
۴۳۵	۱۲. گام دوازدهم. نکته‌هایی چند در بایدها و نبایدهای آینده‌نگری موفقیت‌آمیز
۴۴۳	نوشته‌هایی برای پژوهش بیشتر

فرگرد بیست و سوم. مسأله پیوند تعبیر جهان و تغییر جهان	۴۴۵
۱. اهمیت تغییر آگاهانه و برنامه‌ریزی شده	۴۴۵
۲. شرایط تغییر آگاهانه موفقیت‌آمیز	۴۴۶
۳. تلازم میان تعبیر و تغییر	۴۴۷
۴. جهان‌بینی فلسفی درخور برای گذار از جهان موجود به جهان مطلوب	۴۴۹
۵. چگونگی بهره‌گیری از جهان‌بینی فلسفی درخور برای تغییر جهان	۴۵۰
فرگرد بیست و چهارم. ویژگی‌های ساختاری و قانونی جهان مطلوب آینده	۴۵۳
۱. الزام یا لزوم حرکت به سوی ایجاد کشور واحد جهانی	۴۵۳
۲. مهم‌ترین ویژگی‌های جامعه بزرگ آینده	۴۵۴
۳. جهان واحد چونان تجلی تحقق آرمان‌ها درباره آینده	۴۵۷
فرگرد بیست و پنجم. درآمدی بر مبانی نظری زمینشهر و قانون اساسی آن	۴۵۹
۱. درآمد	۴۵۹
۲. نیروی محرکه منفی در حرکت به سوی جهان واحد و دستیابی به قانون اساسی زمینشهر	۴۶۰
۳. نیروی محرکه مثبت در حرکت به سوی جهان واحد و دستیابی به قانون اساسی زمینشهر	۴۶۲
۴. روند طبیعی پیشرونده تمدن بشری و طرح «جهان واحد»	۴۶۲
۵. طرح جهان واحد چونان بهترین طرح، و لزوم قانون اساسی برای آن	۴۶۳
۶. تأکید بر صورتبندی اقتصادی-اجتماعی-سیاسی در تضمین حقوق و آزادی‌ها و وظایف اساسی	۴۶۴
۷. شکست کوشش‌های مقطعی و جزیره‌یی	۴۶۴
فرگرد بیست و ششم. به سوی جهان واحد	۴۶۷
۱. درآمد	۴۶۸
۲. مبانی نظری	۴۶۹
۳. سیر تاریخی	۴۷۰
۴. وضع کنونی جهان	۴۷۲
۵. نقد گذرای خوانش غالب از «جهانی شدن»	۴۷۶
۶. طرح الگوی مطلوب: جهان واحد	۴۷۸
۷. سودمندی‌های جهان واحد	۴۸۲
۸. برخی از وظایف کنونی	۴۹۲
پیوست: قانون اساسی زمینشهر	۴۹۵
۱. فصل یکم. کلیات	۴۹۷
۱.۱. برایند تاریخ زندگی انسان	۴۹۷
۱.۲. مشکلات زیستجهان همگانی کنونی	۴۹۸
۱.۳. ضرورت پدیدآیی نظام نوین جهانی با قانون اساسی نوین ویژه	۵۰۱

۱.۴. مهم‌ترین اهداف تأسیس زمینشهر	۵۰۲
۱.۵. مهم‌ترین بنیادها و عناصر قانون اساسی زمینشهر	۵۰۴
۱.۶. مهم‌ترین حقوق شهروندان زمینشهر	۵۱۰
۱.۷. مهم‌ترین آزادی‌های شهروندان زمینشهر	۵۱۲
۱.۸. مهم‌ترین ممنوعیت‌ها در زمینشهر	۵۱۴
۲. فصل دوم. بخش‌بندی‌های زمینشهر	۵۱۷
۳. فصل سوم. موضوعات اصلی مرتبط با حقوق و وظایف اشخاص حقیقی در زمینشهر	۵۲۱
۴. فصل چهارم. موضوعات اصلی در پیوند با وظایف اشخاص حقوقی در زمینشهر	۵۲۲
۱.۱. موضوعات اصلی سامانه شورایی زمینشهر	۵۲۳
۴.۲. موضوعات اصلی مالکیت، کار، و پول در زمینشهر	۵۲۸
۴.۳. موضوعات اصلی بزهکاری و دادرسی در زمینشهر	۵۳۴
۴.۴. موضوعات اصلی آموزش و پژوهش در زمینشهر	۵۳۷
۴.۵. موضوعات اصلی فرهنگ و پرورش در زمینشهر	۵۳۸
۴.۶. موضوعات اصلی بهداشت و درمان و تأمین اجتماعی در زمینشهر	۵۴۱
۴.۷. موضوعات اصلی آمار و اطلاعات در زمینشهر	۵۴۲
۴.۸. موضوعات اصلی درباره نیروهای انتظامی و نظامی در زمینشهر	۵۴۴
۵. فصل پنجم. شوراهای نمایندگان پیشگانی و ذوقی-ناپیشگانی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۴۶
۵.۱. شوراهای نمایندگان پیشگانی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۴۷
۵.۲. شوراهای نمایندگان ذوقی-ناپیشگانی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۱
۵.۳. شوراهای نمایندگان رسانه‌یی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۴
۵.۳.۱. شوراهای نمایندگان گروهگان رسانه‌یی پیشگانی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۴
۵.۳.۲. شوراهای نمایندگان گروهگان رسانه‌یی ذوقی-ناپیشگانی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۶
۶. فصل ششم. قوای سه‌گانه اجرایی-مدیریتی (یکانداری) و قضایی و تقنینی در زمینشهر، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۸
۶.۱.۱. شوراهای نمایندگان اجرایی-مدیریتی (یکانداری) از روستا تا کشور/منطقه، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۵۹
۶.۱.۲. شوراهای نمایندگان اجرایی-مدیریتی (یکانداری) زمینشهرداری، ساختار و وظایف آن‌ها	۵۶۴
۶.۲. شوراهای نمایندگان قضایی زمینشهری، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آن‌ها	۵۶۸

- ۶.۳. شوراهاى نمایندگان تقنینی زمینشهری، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آنها..... ۵۶۹
- ۶.۴. شوراهاى انتظامی زمینشهری، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آنها..... ۵۷۲
- ۶.۵. شوراهاى نظامی زمینشهری، ساختار و سلسله مراتب و وظایف آنها..... ۵۷۳
۷. فصل هفتم. روابط میانکشوری در زمینشهر به معنای عام..... ۵۷۶
۸. فصل هشتم. تصویب قوانین همگانی درونکشوری / منطقه‌ی زمینشهری..... ۵۷۸
- نمایه نام‌ها..... ۵۸۱
- نمایه موضوعی..... ۵۸۷

پیشگفتار

چهار موضوع زیر چهار ستون اندیشه و عمل همه اندیشه‌ورز-کنشگرانی را می‌سازند که گفتار از جهان احتمالاً نامطلوبی که در آن زیست می‌کنند و دستیابی به جهان کمابیش آرمانی آینده مهم‌ترین دغدغه زندگی‌شان است:

(۱) «تعبیر جهان»،

(۲) «تغییر جهان»،

(۳) «پیوند میان تعبیر جهان و تغییر جهان»، و

(۴) «ویژگی‌های ساختاری و قانونی جهان مطلوب آینده».

برای کسانی که فلسفه‌ورزی را مهم‌ترین دلبستگی نظری-عملی زندگی خود می‌دانند، فلسفه است که در مرکز مربع حاصل از این چهار ستون جای دارد و آنها را به هم می‌پیوندد. من نیز در سال‌های زندگی در زیستسپهر فلسفه، با باور به لزوم عرضه کلان-روایت‌های فلسفی در پیوند با بنیادین‌ترین پرسش‌ها و مسائل جهان و جامعه، ضمن باور به لزوم پذیرش تکثرگرایی عقلانی در بحث همگانی پیرامون این پرسش‌ها و مسائل از یک سو و لزوم توجه به پرسش‌ها و مسائل خرد جهان و جامعه از سوی دیگر، به هر چهار موضوع توجه داشته‌ام، و بخشی از نوشته‌هایم، که در ظاهر خویش پراکنده‌اند، در پیوند با این موضوعات بوده است، و در افق اندیشه‌ورزی و کنشگری کلان‌نگرانه فلسفی، پراکندگی ظاهریشان به وحدت راستین می‌گراید.

چنین بود که نگاهی به نوشته‌ها به آسانی «جمعیت خاطر» و پیوستگی نوشته‌های پریشان را بر من نمایاند و مرا بر آن داشت تا با افزوده‌هائی این کتاب، که در ظاهر «جمع پریشان» است، چونان پیکره‌ئی به هم پیوسته از آن نوشته‌ها و چند نوشته تکمیلی، همه چونان اندام‌های آن پیکره، فراهم گردد.

همان‌گونه که گفتم، بیشتر بخش‌ها، هریک به مناسبتی، پیش از این منتشر شده‌اند، ولی بازنشر ویراسته‌تر، پیراسته‌تر، و آراسته‌ترشان در این کتاب، همراه با چند نوشته تکمیلی، جایگاه راستینی را در پیکره حاصل از آن چهار ستون بدان‌ها می‌بخشد.

نشانی چاپ نوشته‌های پیشین را در پایان این پیشگفتار می‌آورم. آشکار است که کتابی با چنین عنوانی که برگزیده‌ام می‌تواند بسا موضوعات دیگر را، با درونمایه‌ها و آرایش‌های دیگر، دربرگیرد. بی‌گمان اگر از آغاز، بدون هیچ یادداشت پیشینی، تصمیم به نوشتن کتابی با این فرنام می‌گرفتم، چه بسا ساختار و محتوای آن تا اندازه‌ئی دیگر می‌بودند. ولی این نوشته‌ها همراه با نوشته‌های تکمیلی نیز به من این دلگرمی را بخشیدند که تا دست دادن احتمالی فرصتی در آینده چشم به راه نمانم و کتاب را بدین‌گونه سامان دهم.

نشانی مقاله‌های چاپ‌شده:

۱. اکرمی، موسی، «پیشینه، ماهیت و گستره مسائلی فلسفی-فیزیکی»، نامه فلسفه، سال اول، شماره سوم، بهار و تابستان ۱۳۷۷، صص ۱۵۵-۱۷۷.
۲. اکرمی، موسی، «ادوارد جانانان لو و امکان‌پذیری مابعدالطبیعه»، شناخت، شماره ۶۳/۱، پاییز و زمستان ۱۳۸۹، صص ۷-۳۱.
۳. اکرمی، موسی، «کانت و خداشناسی [الهیات / کلام] فیزیکی»، فصلنامه علمی-پژوهشی انجمن معارف اسلامی ایران، سال سوم، شماره دوم، بهار ۱۳۸۶، صص ۱۱-۴۰.
۴. اکرمی، موسی، دکارت و حقایق سرمدی، روزنامه شرق.
۵. اکرمی، موسی، «تبیین اصل علیت در فلسفه اصالت وجودی صدرایی»، در مجموعه مقالات همایش جهانی حکیم ملاصدرا، جلد دوم: ملاصدرا و حکمت متعالیه، بنیاد حکمت اسلامی صدرا، چاپ اول، ۱۳۸۰.
۶. اکرمی، موسی، «فلسفه از تعبیر جهان تا تغییر جهان»، گزارش گفت‌وگو، سال دوم، شماره ۶، مهر و آبان ۱۳۸۲، صص ۱۸-۲۳.
۷. اکرمی، موسی، «سیاست و گفت‌وگو در عرصه‌های ملی و جهانی»، گزارش گفت‌وگو، سال اول، شماره ۲، مهر ۱۳۸۱، صص ۲۰-۲۳.
۸. اکرمی، موسی، «از تروریسم و بنیادگرایی تا ۱۱ سپتامبر»، گزارش گفت‌وگو، سال اول، شماره ۵، ۱۳۸۱، صص ۲۸-۳۴.
۹. اکرمی، موسی، «نگاهی انتقادی به برخی مواضع سیاسی و نظری هابرماس»، گزارش گفت‌وگو، سال دوم، شماره ۲۶، خرداد ۱۳۸۱، صص ۲۴-۲۵.

۱۰. اکرمی، موسی، «رالز: از دو اصل عدالت تا برداشتی سیاسی از عدالت»، اطلاعات حکمت و معرفت سال دوم، شماره ۹، آذر ۱۳۸۶، صص ۱۴-۱۸.
۱۱. اکرمی، موسی، «مشارکت در حفظ محیط زیست»، گزارش گفت‌وگو، سال اول، شماره ۴، آذر و دی ۱۳۸۱، صص ۲۶-۳۱.
۱۲. اکرمی، موسی، «آینده‌شناسی و آینده‌نگری»، رهیافت، شماره شانزدهم، تابستان و پاییز ۱۳۷۶، صص ۶۸-۷۵.
۱۳. اکرمی، موسی، «به سوی جهان واحد»، گزارش گفت‌وگو، شماره ۲۸، امرداد ۱۳۸۱، صص ۴۷-۴۰.

14. Akrami, Musa «Logico-philosophical Assessment of Cosmological Fine-Tuning Argument», *Philosophical-Theological Research [= Pazhuūhesh-ha-ye Falsafi-Kalamī]*, The Quarterly Journal of Qom University, vol. 7, No. 4, Summer 2006, pp. 187-204.
15. Akrami, Musa «Logic and Formal ontology: Is the Final Formal Ontology Possible?», *Philosophical-Theological Research [= Pazhuūhesh-ha-ye Falsafi-Kalamī]*, vol. 13, No. 1, Autumn 2011, pp. 5-23.
16. Akrami, Musa (2011) «Indispensability of Metaphysics to Physics in Monadistic Scientific Essentialism of Leibniz' Discourse on Metaphysics», IX International Leibniz Congress, Hannover, Germany, 26 Sep.-1 Oct. 2011.

یادآوری یکم. مقاله‌های چاپ‌شده در مجله گزارش گفت‌وگو (مجله «مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌ها») برای پرونده‌های ویژه‌ئی نوشته شده‌اند که آن مجله، در هماهنگی میان رئیس وقت «مرکز بین‌المللی گفت‌وگوی تمدن‌ها» و شورای مشاوران مرکز و سردبیر مجله، به مناسبت‌های ویژه منتشر کرده است.

یادآوری دوم. مقاله «آینده‌شناسی و آینده‌نگری» به گونه‌ئی کامل چاپ نشد و سردبیر وقت مجله رهیافت قصد داشت بخش چاپ‌نشده را در شماره دیگری از مجله چاپ کند که نگارنده، با تجدیدگی از نادیده گرفتن یکپارچگی مقاله، موافقت نکرد. در این کتاب همه مقاله چاپ می‌شود.

یادآوری سوم. سه مقاله انگلیسی، با مشخصات بالا، برای این کتاب به فارسی برگردانیده شده‌اند.

یادآوری چهارم. همان‌گونه که گفته شد، ضمن توجه به لزوم حفظ اصالت مقاله‌های چاپ‌شده، آنها را با ویراستگی بهتر، و پیراستگی و آراستگی نیکوتر، در این کتاب گنجانده‌ام تا در پیکره این کتاب پیوند انداموارتری با هم داشته باشند.

درباره نوشته‌های دیگر (بدون نشانی چاپ)

۱. مقاله‌های «مابعدالطبیعه در مابعدالطبیعه»، «فلسفه هگل: حرکت دیالکتیکی ایده مطلق و